

Nincs jelentéktelen bélyeg

ELÉRKEZTÜNK ÖTRÉSZES FAJTAHATÁROZÓ CIKKSOROZATUNK UTOLSÓ DARABJÁHOZ. A ZÁRÓ FEJEZETBEN SORRA KERÜL MINDEN, AMI EDDIG KIMARADT. NE FELEDJÉK, TOVÁBBRA IS A MÉRETÉ, A SZÍNÉ ÉS A SZŐRÖZŐTTSÉGÉ A FŐSZEREP. DE LÁTNI FOGJÁK, NINCS JELENTÉKTELEN BÉLYEG. FIGYELJENEK MINDEN APRÓ JELRE: EGY KISZÚRT SAJÁTOSSÁG CÁFOLHATJA, VAGY MEG IS ERŐSÍTHETI TIPPJEINKET.

VARGA ZSUZSANNA

A beérett, egyéves hajtásokat vesszőknek nevezünk. Ezeket egybefüggő héj borítja. Színük „a barna ötven árnyalatában” pompázik. Első körben talán nem is hisszük, de jelentős különbségeket találhatunk a fajták között. Az *Olasz rizling* sárgás, világoszöld hajtásrendszerre szépen visszaköszön szalmasárga vesszőszínében. De a robosztus, életerős *Kékfrankos* sötét tónusa az egyéves csokoládébarna vesszőin is jól megmutatkozik.

A vessző vastagsága utalhat a jó erőnlétre, gazdag tápanyag-ellátottságra, de a megelőző év kevés termésére is. Ha ezek egyikét sem gyanítjuk, használhatjuk azonosító bélyegként. Csemegezőlő-fajtáknál az átmérő az 1 cm-t is meghaladhatja. A gyümölcsként fogyasztott finomságok ízközhosszban is nagyok, az *Afuz Ali* nódusza például akár 12 cm-es is lehet.

A vessző lefutása, mintázata, barázdáltsága is rejthet fajtasajátosságokat. Némi rutinnal a

cikkcakkos *Olasz rizlinget*, a hamvas *Kövidinkát*, de a bordázott *Zalagyöngyét* még metszéskor is felismerhetjük. A szőrök itt kisebb szerepet játszanak, mert az elhalt sejtekből álló gyapjas szőröket könnyen lemosják az időjárás viszontagságai, miként a növényvédelmi kezelések is. Ha érdes tapintást és serteszőröket találunk, az viszont intő jel kell legyen, hogy elvadult egy alanyunk, a termőfajták éves vesszőjén ugyanis nem lehetnek serteszőrök.

A vesszők barázdáltsága, hamvasága, az izközök hossza is fajtabélyeg

A kacs a kapaszkodás szerve, jól mutatja a szőlő liántermészetét. Elhelyezkedése önmagában is árulkodó. Ha a fürtök fölött minden náduson megtaláljuk, akkor a folyamatos kacs képződésű direkttermők, labruscák egyikével van dolgunk. A *Rezső muskotály* pedig olyan, mintha csak a szőlő-

Támpontot ad a határozáshoz a kacsok mérete, szerveződése és kialakulásuk helye

morfológia rajongói gyönyörködtesére született volna. Óriási, akár ezer virágból álló fürtjei már önmagukban is különlegeseek, de mindezt följebb rendszertelen kacs képződés is követi. A kacsokon érdemes megvizsgálni azok méretét, szőrözöttségét, színét és elágazásaik számát is. A feltűnően hosszú kapaszkodószerv esetén csemege szőlőkre gyanakodhatunk. A sűrű szőrözöttség (*Cabernet franc*), illetve a hajtásrendszer vöröses színe (*Rajnai rizling*) olykor átkúszik a kacsokra is.

Egyetlen szerv maradt csupán, amiről még nem ejtettünk szót: a mag. Kutatási, tudományos szempontból talán ez az egyik legizgalmasabb morfológiai egysége a tőkének. Legalábbis, ha fajthatározásról van szó. Kétségtelen, hogy házikerti határozásra kevésbé alkalmasak a magok, de a tudósok figyelmének folyton a középpontjába kerülnek.

Ahogy már eddig is említettem, a szőlő igen változatos külalakú növény. Nemhogy fajták

A Furmint magja világosbarna

között, de még egy fajtán, sőt egy tőkén belül is óriási variabilitást tapasztalunk. Nincs ez másként a mag esetében sem. Alapvetően még egy bogyó két magja sem teljesen azonos. Néhány jellegzettség azonban kezdő határozók, gyakorlati termesztők számára is izgalmas lehet. Tudjuk, hogy a

magok számának emelkedésével nő az őket rejtő bogyó(k) mérete, illetve az össztermés mennyisége is. A borszőlőfajták általában sok apró magot rejtenek, a csemegezőlő-fajtákban viszont éppen a magok hiányát szoktuk értékelni. A magok hosz-

Csemegezőlőkre jellemző, hogy magjuknak hosszú csőre van

szúsága, súlya mellett a szélességük is mérésre-érdemes. Szőrözöttséget itt nem várhatunk, de a szín széles skálán mozoghat. A *Rajnai rizling* vörösesbarna tónusa még ide is „átszivárog”, míg a *Furmint* magját a világosbarna szín uralja.

A magot közelebről tanulmányozva, számos apró részlet fedezhetünk fel. Az egymásnak simuló oldalain hasi barázdákat, míg a hátán köldököt találunk. Ezek mérete, helyzete, de a magtörzs általános alakja is fajtajellegzetesség. A törzsből kinyúló csőr hosszát, vastagságát is érdemes megvizsgálnunk. *Facsar Géza* az 1970-es években tizennégy mérhető jellemzőt emelt ki a szőlőmagokon, munkásságának köszönhetően a fajták magviszonyrendszere segítségével is tájékozódhatunk. Az újabb kutatások a digitális fotózás és a képelemzés módszerét alkalmazzák már inkább.

Millió kérdés és probléma vár megválaszolásra, nemcsak a magok, de a fajtataározás egészében. Talán a modern módszerek (képelemzés), és műszerek (3D) biztosabb választ adhatnak, könnyebbé tehetik az azonosítást... Önöknek mindenesetre azt ajánlom, maradjanak a klasszikus bélyegeknél és az amatőr fajtabúvárkodásnál.

A fajtataározásnál a növény minden szervét alaposan meg kell figyelnünk

Miről mesélnek a magleletek?

A szőlőmagok nemcsak a jelent kutató tudósokat érdeklik, de kiemelt szerephez jutnak az archeobotanikában is. A régészeti ásatások során előkerülő magleletekről viszonylag biztosan meg lehet állapítani, mely fajhoz tartoznak. A természet és ligeti szőlő között is szembevetendő a különbség a tagoltságban, de a csőr méretében is. Innen kezdődnek a bonyodalmak, illetve a bizonytalanságok. Nem véletlenül foglalkoznak számos ország kutatói a témával. Hiszen, milyen jó lenne, ha beazonosíthatnánk például, hogy az ókorból milyen fajták őrződtek meg. A *Sárga muskotály* tényleg a legősibb fajták egyike? Valóban *Gohért* természetek középkori elődeink? Mikor jelent meg a *Furmint* Tokaj-Hegyalján? Még számos hasonló izgalmas kérdésre adhatnának választ a szőlőmag-leletek. A nyomozás azonban számos buktatót rejt. Mennyire koptak meg a maradványok az évszázadok alatt, változott-e az alakjuk a feltárás során? A lemért, lefotózott magok mire hasonlíthatnak? A mai fajták paraméterei azonosak-e egyáltalán a valamikori fajtákkal?